

Zabiják bez příčiny

Několik stovek a pravděpodobně i tisíců zvířat ročně uhynie v české přírodě po požití otrávených návnad. Jsou nastraženy protizákonně a mezi potenciálními oběťmi si nevybírají. Rukou travičů často umírají vysoce ohrožené druhy a do nebezpečí se mohou dostat i lidé

DENISA MIKEŠOVÁ

Jste na odpolední procházce se svým čtyřnohým kamarádem. Pes od vás na chvíli poodběhne a nedlouho po návratu k vám se začne dusit. Brzy mu ochrne svalstvo, zůstane ležet v křečích a s vyplazeným zmodralým jazykem lapá po dechu. Bez prodlení jej dopravíte k veterináři, ale ani tak se vám nemusí podařit zvíře zachránit. Spolkl totiž návnadu s vysoce toxickým jedem, který zabíjí už ve velmi malém množství.

POPRAVY, O KTERÝCH SE NEVÍ

Množství otrav hlášených v posledních deseti letech výrazně stoupl. Přestože je kladení otrávených návnad do přírody zakázáno, je takto každoročně usmrceno neuvěřitelné množství malých šelem a ptáků. Mezi oběťmi je čím dál více ohrožených druhů. Samozvaní „manažeri přírody“ se tímto bezduchým způsobem snaží regulovat počty „škodné zvěře“. Opomineme-li fakt, že lidem nepřísluší právo kategorizovat

JAK BOJOVAT PROTI JEDU

Podle právního řádu ČR je používání jakýchkoli návnad v přírodě nezákonné. Výjimka neplatí ani na tzv. „masové újedi“, jichž s oblibou stále využívají někteří myslivci při lovu divokých prasat. Otrávenou a neotrávenou návnadu nelze od sebe běžným pohledem odlišit. Návnada položená v blízkosti posedu ovšem není tolik podezřelá jako kus masa uprostřed širé louky či pole. Takový nález je nutné bezodkladně hlásit Státní veterinární správě nebo České inspekci životního prostředí. Pokud jsou v blízkosti újedi mrtvá zvířata, je nutné kontaktovat policii ČR a zatvrzele trvat na výjezdu na místo.

Nálezce by měl také neprodleně informovat Českou společnost ornitologickou (ČSO). Kvůli ilegálnímu trávení živočichů, obzvláště pak ohrožených druhů ptáků, založila ČSO z vlastní iniciativy program Volná křídla. Na internetových stránkách (www.karbofuran.cz) najdete formulář, jehož prostřednictvím můžete nález ČSO nahlásit. Pokud vám není rádění travičů lhostejné a chcete se o dané problematice dozvědět více, naleznete na tomto webu i vyčerpávající informace, včetně seznamu hlášených, otrávených živočichů.

Při nález mrtvých zvířat v blízkosti újedi volejte bez prodlení policii ČR na tel. č. 158 a trvejte na výjezdu na místo činu. Zároveň kontaktujte ředitele České společnosti ornitologické Zdeňka Vermouzka (mob. 773 380 285).

druhy na užitečné a škodlivé, zahyne rukou travičů ročně kupříkladu až deset orlů mořských (*Haliaeetus albicilla*). Tito nádherní dravci přitom podle vyhlášky k zákonu o ochraně přírody a krajiny patří mezi kriticky ohrožené druhy a v celé České republice hnízdí zhruba 65 párů. Nic na tom nemění fakt, že část otrávených orlů patří k severským populacím, které u nás zimují.

Jestliže se podíváme na statistiky dalších otrávených ptačích druhů, není „úmrtí listina“ o nic veselejší. Často na seznamu otrávených bývají také luňáci červení i hnědí, dále káňata lesní i rousná, krkavci, vrány a straky. Již třikrát byl otráven orl skalní, což je velmi mnoho na to, o jak vzácného dravce se u nás jedná. Z malých šelem můžeme jmenovat vydry říční, kuny lesní i skalní, lasice hranostaje, lišky a samozřejmě domácí psy a kočky. Od začátku roku 2012 bylo v České republice nahlášeno sedm případů otravy živočichů, u dalších deseti je smrt otravou předpokládána. Ve skutečnosti jsou ovšem čísla několikanásobně vyšší. Otrávených těl je totiž nalezena jen malá část a ještě menší část těchto nálezů je ohlášena. Znamých případů otrávených živočichů za rok jsou sice desítky, ovšem ve skutečnosti to jsou stovky až tisíce.

PROTI ZÁKONU, PROTI ROZUMU

Pokládání otrávených návnad v přírodě je na území České republiky již šedesát let postaveno mimo zákon. Navzdory tomu se v poslední době rozmáhá jako primitivní módní trend. Nejčastěji zneužívanou látkou je karbofuran, který

← Jed zahubí i nesmírně vzácného rysa. Jestliže jde o samici, která se stará o mladé, je obětí víc

byl synteticky vyvinut v 70. letech 20. století v USA jako pesticid pro zemědělské účely. K dostání byl pod mnoha obchodními názvy, v ČR především jako Furadan, Curater nebo Carbodan. Od roku 2008 je v zemích EU používání karbofuranu zakázáno, protože je klasifikován jako vysoce toxický a nebezpečný životnímu prostředí. Především ve vodním prostředí vyvolává dlouhodobé nepříznivé účinky. Nadměrné používání pesticidu má za následek také např. úhyn včelstev.

NEBEZPEČNÝ I NA DOTEK

Chemicky patří karbofuran mezi karbamáty, což jsou umělé deriváty fysostigminu – alkaloidu tzv. kalabarského bobu (puchýřnatec jedovatý, *Physostigma venenosum*). Semena tohoto polokeře z tropické Afriky obsahují asi 0,5 % alkaloidů. Požití 0,6 g bobu již způsobuje smrtelnou otravu, přičemž jeden bob váží 3 g. Jed účinkuje velmi rychle. Jeho působením dochází k narušení přenosu vzruchů

ročně jsou u nás pravděpodobně otráveni stovky až tisíce živočichů

Přípravky obsahující karbofuran se nesmějí nejen používat, ale ani prodávat a skladovat. Už ten, kdo karbofuran přechovává byt v malém množství, se dopouští trestného činu. Je to jako s narkotiky. Ale zdá se, že ani tato skutečnost traviče nijak neodrazuje. Malá lékovka neředěného přípravku odlišit tajně v bývalém zemědělském družstvu, to je množství, které traviči postačí na několik desetiletí. Již několik kapek karbofuranu totiž spolehlivě usmrtí cokoli živého. Smrtelná dávka pro ptáky je cca 0,5 mg na kilogram živé váhy. Stačí dávku trochu zvýšit a bez problémů zabije čtyřicet kilogramů těžkého psa. Dospělému člověku postačí čtvrtina lžičky. A dítě váží stejně jako pes ... Člověk zvaný rozumný nejenže vědomě připravuje trýznivou smrt živočichům, kteří se nemohou nijak bránit, ale ohrožuje i jiné lidi.

na nervových synapsích a v centrálním nervovém systému. Vzruch se po neuronu šíří jednosměrně, což způsobuje celkové ochrnutí, včetně ochrnutí dýchacího svalstva. Následuje velmi bolestivá smrt udušením.

Současně je karbofuran vysoce toxický nejen po požití, ale také po vdechnutí nebo jen při potřísnění kůže. Dokládá to i svědectví majitelky psa, který byl karbofuranem otráven letos v lednu u Lysé nad Labem. Nic netušící majitelka svému psu návnadu holou rukou sebrala a později sama prožila negativní příznaky způsobené otravou. „Motala se mi hlava, trnuly mi čelisti a bolelo mě na plicích,“ popsala ve své výpovědi.

Je to dramatické varování, které vypovídá o tom, jak je jed nebezpečný. Ne nadarmo platila v zemědělství při manipulaci s tímto pesticidem přísná pravidla – používání protichemického

↓ Návnada „ošetřená“ karbofuranem se při procházce českými lesy může stát osudná i vašemu psovi. Když mu ji budete odebrat, dotykem se jed může dostat i do vašeho nervového systému

ochranného oděvu, obličejové masky, gumových rukavic a bot. Samotná aplikace postřiku byla možná jen za bezvětlí. Teď se kusy masa, vnitřností, části nebo celé mršiny zvířat obsahující tento prudký jed válí naprosto volně po naší přírodě a slouží jako otrávené návnady omezeným „pytlákům“, mezi kterými bohužel nechybí někteří členové mysliveckého sdružení. Na rozdíl od inteligence nemá jejich vynalézavost mezí. Můžeme se setkat třeba i s navrtanými otrávenými vejci.

CELOEVROPSKÝ TREND

S řáděním travičů se bohužel nepotýká jen Česká republika. V minulém roce byli v Rakousku otráveni dva orlí královští (*Aquila heliaca*). Jednalo se o ptáky ve věku šesti let, tedy těsně před tím, kdy mohli poprvé zahnídit.

Přítom v Rakousku hnízdí jen šest párů těchto majestátních dravců. Podobné problémy také řeší i Slovensko, Španělsko nebo Itálie.

Neveselá zpráva přišla počátkem roku z Německa. Na jaře se stala v západní části Národního prahu Bavorský les obětí jedu tříletá samice rysa ostrovida (*Lynx lynx*) Tessa. Vzhledem k tomu, že byla telemetricky sledována a obojek po 36 hodinách její nehybnosti začal vysílat tzv. „signál smrti“, ochranáři se bez prodlení vydali na místo a našli Tessu mrtvou. Samice navenek nejevila žádné stopy zranění, ale měla nápadně nafouklé břicho. Laboratorní rozbor prokázal, že rysice byla otrávena karbofuranem. Později byla nalezena i smrtící návnada, tedy zdechliná srnec s aplikovaným jedem.

Celá událost je tragická i proto, že Tessa se loni stala matkou. Rysí

mláďata zůstávají ve společnosti matky až do další říje, a teprve tehdy se od matek postupně oddělují a povolna přecházejí k samostatnému životu. Pokud byl Tessin potomek na matku stále vázán, a nedokáže si tedy sám obstarat potravu, čeká ho smrt hladem. Případ vyšetřuje německá policie. Pachatelé kromě vysoké pokuty hrozí odnětí svobody až do výše tří let, ale zatím zůstává neznámý.

ZVÍŘATA NEJSOU POTRAVNÍMI KONKURENTY

Dostali jsme se do situace, kdy způsobujeme vyhynutí živočišných a rostlinných druhů každý den. Kdyby současný trend pokračoval, do konce století to bude jeden druh každou hodinu. Jako by tahle skutečnost nebyla sama o sobě

dostatečně alarmující, traviči k ní přispívají svým usilovným snažením. Ať nad jejich počínáním přemýšlím sebevíc, nedovedu je pochopit. Je to závist, že vydra stejně jako lidé loví ryby nebo orel kachny? Nebo strach člověka o sebe samého, že při dnešních přebytcích nebude mít co jíst? Přítom ale žádná šelma nebo dravec primárně nebude lovit zdravého živočicha. Pronásledovat zdravého jedince stojí hodně sil. Predátoři to na rozdíl od lidí vědí, a tak se raději zaměřují na slabé a nemocné kusy a plní funkci přirozených regulátorů zdravotního stavu zvěře. Rozhodně tedy už dávno nejsou pro lidi potravní konkurenty. To člověk si z přírody vždy bere jen to nejlepší. Otázka je, jak dlouho ještě bude při soudobé devastaci životního prostředí takový postup možný ... <

↑ Schopnosti dravců nejsou neomezené. Ani orel mořský bohužel nepozná, že návnada obsahuje prudce jedovatý karbofuran